

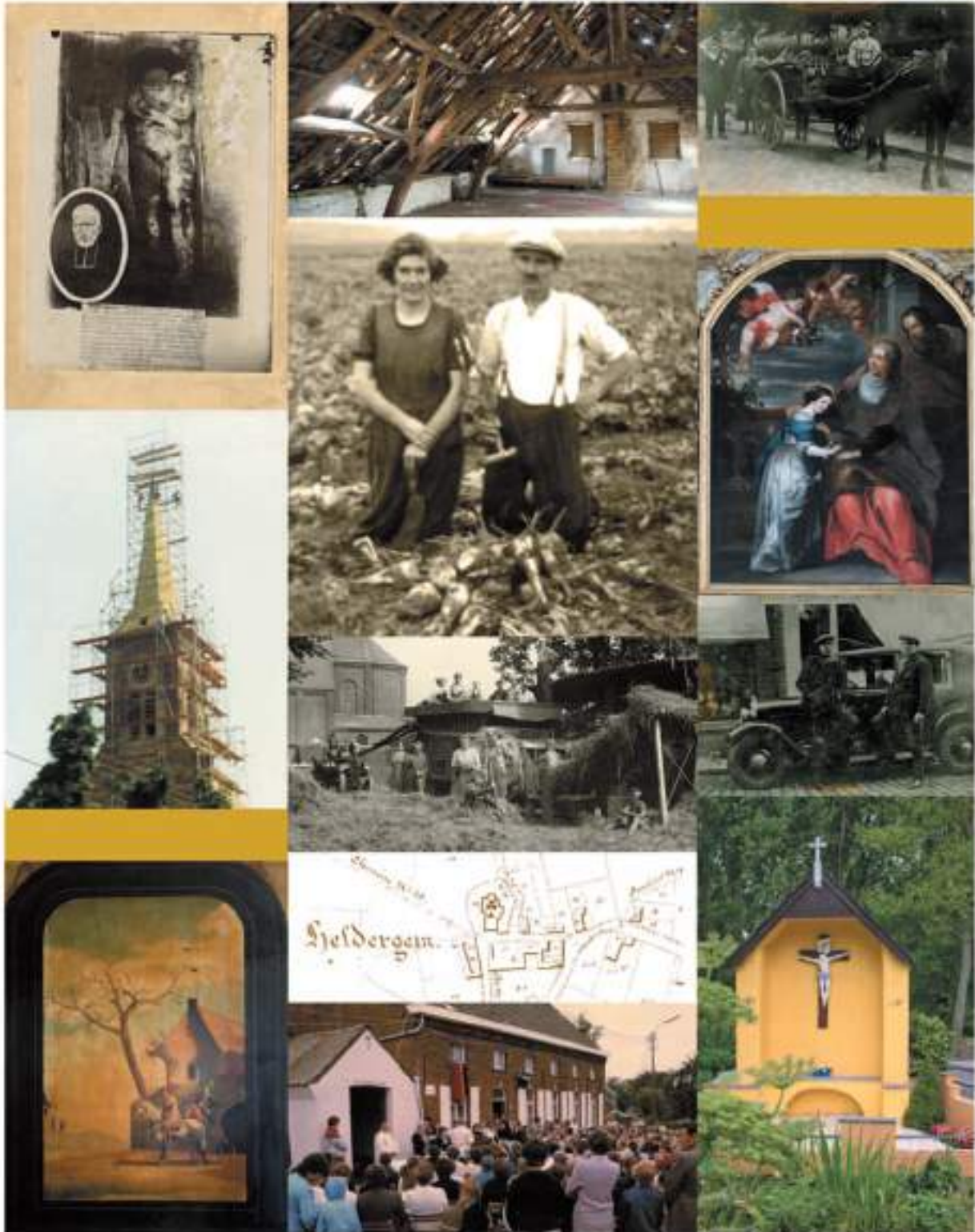
Nummer 3 - jaargang 35 - 2015 - juli, augustus, september
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

HEEMKUNDIGE KRING

Haaltert & deelgemeenten

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden

Mededelingen Heemkundige Kring
Haaltert - 3-maandelijks ledenblad
35e jaargang 2015 - nr. 3

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck
Raf Hendrickx

Haaltert:

Wim Allaer
Jan Paul De Graeve
Marc De Moyer
Rik De Schepper
John Scheerlinck
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergerm:

Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel - ledenadministratie

Documentatiecentrum:

Warandegebouw
Sint-Goriksplein 17 - 9450 Haaltert.
Open: eerste zondag van de maand, uitge-
zonderd juli en augustus van 10 tot 12 u.
Elke donderdag van de maand
van 10 tot 12 u.

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Lidmaatschap: € 10
Steunend lid: € 15
Rek.nr. BE40 4395 0830 6163
Heemkundige Kring Haaltert
Email: willydeloose@skynet.be
info@hkhaaltert.be
Website: www.hkhaaltert.be

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.
HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

Hopelijk hebt u een heerlijke en ontspannende vakan-
tie beleefd. Onze medewerkers hebben doorgewerkt,
zij het op een lager tempo. De leeszaal werd heringe-
richt zodat onze bezoekers over een aangename
ruimte beschikken. De ledenlijsten werden aangepast,
documenten geïnventariseerd, bidprentjes en rouw-
brieven alfabetisch gerangschikt. Ook het digitaliseren
van het fotoarchief vordert gestadig.

Een belangrijke optie is eveneens de uitbouw van een
gebruiksvriendelijke website. Surf maar even naar
www.hkhaaltert.be en u staat vermeld hoeveel informa-
tie reeds voorhanden is.

'Erfgoed' is vandaag de dag niet uit de belangstelling.
Men probeert het te koesteren, wat uiteraard een
mooie zaak is. Maar erfgoed is niet alleen gebouwen en
gebeurtenissen beschermen, ook getuigenissen van
voorbijde decennia moeten wij bewaren en koesteren.

Help ons dit te verwezenlijken. Bezorg ons oude foto's
en documenten. Wij kopiëren de interessante zaken
en bezorgen alles in onberispelijke staat terug. Alvast
bedankt voor uw medewerking.

Een heel belangrijke opdracht naar de toekomst toe is
de inrichting van het archief. Wij proberen dit op een
professionele en overzichtelijke manier te organiseren.

Er werd eveneens een samenwerkingsovereenkomst
afgesloten met de plaatselijke Bib. Dit is zeer belangrijk
voor de ontsluiting van ons archief via internet.

Graag ook uw aandacht voor het artikel 'Ik was 16 in
1914' elders in dit nummer. Het is een zeer interessan-
te bijdrage over hoe een tiener de oorlogsomstandighe-
den beleefde.

*Het documentatiecentrum
is voortaan iedere donderdag
open van 10 tot 12 uur.*

*Ook de eerste
zondag
van de maand.*

Herinneringen Haaltert 1938

Communicanten met onderpastoor Marc Claus

Een mooie opname van de plechtige communicanten (geboortejaar 1926) genomen op de hof van 'de patronage', de huidige 'Groene poorte' in 1938. Marc Claus was hier onderpastoor van 1935 tot 1949, waarna hij pastoor benoemd werd in Pollare. Hij had een passie voor fotografie en bloemsierkunst.

1ste rij (gehurkt): 1-onb., 2-Marcel De Smet, 3-Omer Vijverman, Ekent, 4-Marcel De Vriendt, Ekent, 9-Kamiel Van den Berghe, Kasineweg, 10-Julien De Schrijver, Ekent, 11-Petrus De Schutter

2de rij: 1-Alfons Van Impe, Ekent, 2-Theofiel De Rouck, 3-onb., Achterstraat, 4-Frans Redant, 5-Paul Renneboogh, Ekent, 6- onderpastoor Claus, 7-Frans Guns, 's Gravenkerselaar, 8-Robert De Meyer, Achterstraat, 9-Gustaaf Lievens, 10-Robert Vonck, Ekent

3de rij: 1-Aloïs..., 2-Roger De Luyck, Achterstraat, 3-Frans Wijnant, Achterstraat, 4-Albert De Gendt, Pontweg, 5-Theofiel De Rouck, Ekent, 6-Marcel Hutsebaut, Kattestraat, 7-onb., 8-Paul Van der Meulen, Kattestraat, 9-Alfons Dooremont, 10-Gustaaf Elskens, Donkerstraat, 11-Roger Van Impe, 12- Edgard Guns, Burchtweg

4de rij: 1-onb., 2-onb., 3-Petrus De Schutter, 4-Achiel Meganck, 's Gravenkerselaar, 5-...Schoupe, 6-Theofiel Van der Maelen, Hoogstraat, 7-Roger Van der Stockt, 8-onb., 9-Maurice Scheerlinck, Ekent, 10-Frans Arijns, Ede, 11-Eugene De Man, Ekent

2014-18 2014-2015-2016-2017-2018

Ik was 16 in 1914

Tussen de persoonlijke documenten van haar grootouders ontdekte Petra Van Steenberge een dagboekje van haar grootmoeder Maria De Graeve. Franciscus De Graeve, molenaar en handelaar was gehuwd met Delphina Baeten van Denderhoutem. Zij kregen drie kinderen: Jozef (Grouves Zjef), ° 03-08-1893, gehuwd met Laura Temmerman, Aimé, ° 22-10-1895, gehuwd met Jeanne Van Ingelhem en Maria, ° 13-03-1898, gehuwd met Robert Van Liedekerke. Ze hadden een winkel van 'Koloniale waren' en 'eene slijterij van cigaren en sigaretten met étalage' op de Houtmarkt, nr. 27 (nu Stationsstraat) naast de Rijkswacht (huidige Brandstoffen De Graeve). Het was een 'Delhaizewinkel' avant la lettre (zie foto).

Maria was 16 jaar jong toen de oorlog uitbrak en verbleef tot vóór WO I in het 'Pensionat Dames de Marie' in Aalst. Zij volgde nauwkeurig de gebeurtenissen die zich afspeelden in de omgeving van haar woonst. Zij noteerde heel wat interessante zaken in haar dagboekje, in de Franse taal. Het boekje gaat van 1 augustus 1914 tot 15 april 1915 en van 1 oktober 1918 tot 11 maart 1919. Wij weten niet of zij de volledige humaniora doorlopen heeft gezien de oorlogsomstandigheden. Wel is zeker dat zij eveneens lessen gevolgd heeft in een naaischool in de periode 1916-17.

Wij vertalen hier enkele interessante noteringen van haar noties.

Duitsers: "Ik zal u gauw hebben"
Belg: "Chaque sa tour zwijn"

Maria De Graeve

1914

- 1 aug.:** Mijn broer, Jozef werd gemobiliseerd.
Er was een 'paardentelling' en een inbeslagname van paarden in het dorp.
- 2 aug.:** Passage van opgeëiste auto's voor het Belgisch leger.
- 5 aug.:** Oorlogsverklaring van Duitsland aan België.
- 7 en 8 sept.:** Passage van Duitse troepen. Vier Duitsers met hun paarden logeerden bij ons. 2000 (?) soldaten en 200 kanonnen met munitie kampeerden op de weide van Van Londersele, (*hadden o.m. eigendommen op de hoek Hoogstraat-Baljuwweg en een hoeve op de Achterstraat, nu familie Allemant*).
- 20 sept.:** Mijn broer Aimé ging naar Hove om Jozef te bezoeken, echter met grote moeilijkheden. Hij kwam heel laat terug.
- 27 sept.:** Drie Belgische soldaten logeerden bij ons. Een hoeveelheid munitie lag opgeslagen op den Brul. Er werd gezegd dat de munitie diende voor de beschieting van Aalst.
- 28 sept.:** Mensen uit Erembodegem en Aalst vluchtten voor de bombardementen aldaar.
- 29 sept.:** Wij hoorden de kanonschoten tot in Haeltert.
- 12 oct.:** Val van Antwerpen.
- 15 oct.:** Ik werd gewekt om 3 uur 's ochtends door de Duitsers. 200 soldaten sliepen in de schuur en hebben een lantaarn, een pot konfituur en gecondenseerde melk achtergelaten.
- 16 oct.:** Bij hun vertrek gaf een Duitser een gevulde koffer aan papa. Voortdurend trokken er troepen voorbij. Papa maakte gedurende 3 uren koffie.
- 20 nov.:** Opeising en transport van gereedschappen door de Duitsers. Ze werden vervoerd naar Aalst.
- 2 dec.:** 60 Duitse soldaten nemen hun intrek in Haeltert.
Een vliegtuig cirkelde over Meire.
- 3 dec.:** De Duitsers plaatsten een douche in de leegstaande (?) woning (*la maison libre*) van de fam. Peleman (*nu woonst Peter D'Hondt, Hoogstraat*).
- 5 dec.:** Jozef zou gekwetst zijn in Engeland, dit is een foutieve berichtgeving.
- 6 dec.:** Elke dag ontvangen wij berichten over gesneuvelde soldaten van wie wij dachten dat zij dood waren.
- 7 dec.:** Veel .... Duitsers van Aalst en van Nieuwerkerken zijn gepasseerd door Haeltert.
- 8 dec.:** Acht Duitsers versterken de plaatselijk brigade.
- 9 dec.:** 5 fr. ontvangen in de winkel.
- 12 dec.:** Vertrek van de Duitse soldaten uit Haeltert (*et ont laissés...quoi l...m...*)
- 20 dec.:** Vier vliegtuigen circuleerden boven Haeltert en omgeving
- 31 dec.:** Opeising van de paarden door de Duitsers. Onze paarden dienen ingeleverd maandag om 9u.

1915

- 3 jan.:** Ben naar Denderhoutem geweest om een gelukkig nieuwjaar te wensen.
(*In januari en februari waren er volgens het dagboek elke dag troepentransporten.*)
- 11 febr.:** Eerste nieuws ontvangen van Jozef, t.t.z. zijn adres.
- 14 febr.:** Twee Duitsers zijn bij de burgemeester geweest.
- 19 febr.:** Vertrek van acht Duitsers die in Haeltert gelogeed waren bij Leon Lauwereys en hebben zijn woning gestroopt en juwelen en het kalf in beslag genomen.
- 14 ma:** Eerste brief ontvangen van Jozef sinds 20 september.
- 7 april:** Het komiteit verdeelde bloem en maïsmeel aan de bevolking. Er waren vele malkontenten! 's Avonds tussen 8 en 8u30 zagen wij lichtflitsen uit de richting Antwerpen.
- 9 april:** Een Duitse compagnie van ca. 60 manschappen arriveerde in Haeltert (*et ont fait un peu d'exercices*). Passage van een auto met vier Duitsers en een 'chariot' met drie officieren om hen te bevoorraden bij Jean Lauwereys (*woonde in de Molenstraat*).
- 12 april:** Verscheidene Duitsers gepasseerd. Zij haalden een ton bij Jean Lauwereys.

(*Van 13 april tot oktober 1918 stoppen de notities.*)

1918

- 5 okt.:** Wij verwachten veel vluchtelingen. Het comité liet 2000 broden bakken.
- 6 okt.:** Vluchtelingen kwamen aan in de voormiddag. Bij ons logeerden er 26.
- 7 okt.:** De vluchtelingen verbleven slechts één nacht. Vertrokken in de vroege morgen naar Meldert en Baerdegem. Anderen kwamen in hun plaats.
's Avonds kwam een Duitser vragen om paarden of ossen en een kar te huren. Een uur later zijn zij toegekomen. Drie manschappen verbleven bij ons met twee paarden en een wagen gevuld met hooi. Er was ook een machine om bomen te hakken en 12 wagens met boomstammen. Deze soldaten kwamen van Ronse.
- 8 okt.:** 's Morgens om 7 u. vertrokken de vluchtelingen naar Erembodegem. Andere namen hun plaats in.
- 9 okt.:** Eindelijk weer nieuws ontvangen van Jozef. Een krijgsgevangene die van Dendermonde kwam, ontmoette Jozef nog in de maand augustus. Hij was toen nog steeds chauffeur.
- 12 okt.:** President Wilson onderhandelt met de bezetter om België te verlaten.
- 13 okt.:** De Duitsers aanvaarden de voorstellen van Wilson. De kerkklokken luiden overal.
- 19 okt.:** Enkele Duitsers verbleven deze nacht in Haeltert. Zij kwamen van Ronse en verplaatsten zich naar Dendermonde.
- 20 okt.:** Bij nonkel Rufin hebben zij hun varken geslacht.
Enkele Duitsers logeerden bij Boeykens. Vandaag veel vliegtuigen gezien.
- 21 okt.:** Deze namiddag zijn talrijke Duitsers aangekomen in het dorp om er te overnachten. Zij kwamen van Oudenaerde.
- 27 okt.:** Deze namiddag kwam een 'Kwartiermeister' logement vragen. Wij moesten de voorkamer in orde brengen voor een officier.
- 28 okt.:** De officier bleef de ganse dag bij ons.
- 29 okt.:** De militair is vertrokken en een gendarme kwam logies vragen.
- 30 okt.:** Er gaan geruchten dat jonge mensen zullen opgepakt worden.
- 31 okt.:** Richard Coppens kwam vertellen dat de jonge mannen van Denderhoutem zich moesten melden. Er wordt een controle aangekondigd van de jonge mannen tussen 18 en 35 jaar morgen om 9 u.
- 1 nov.:** Enkele mannen zijn naar de controle geweest en de helft is opgenomen. Aimé is geweest en ze hebben een blauw kruis op al zijn kaarten gezet.
- 2 nov.:** Pastoor De Pessemier overleden.
19 jonge mannen die gisteren bij de controle opgepakt werden, zijn weggevoerd. Maurice Van Houck was één van hen.
Een ordonnans is met bagage van een officier gekomen. De officier kwam van Moortsele, waar hij commandant was.

- 3 nov.: Onze 'boche' is komen melden dat zij morgen moesten vertrekken.
- 4 nov.: De commandant die bij ons logeerde, werd ingekwartierd bij Dr. Van Londersele (*op de Hoogstraat*).
Al de 'boches' die sedert een paar weken in ons dorp waren zijn vertrokken naar Ternat.
- 5 nov.: Aimé kreeg een paspoort voor 8 dagen voor verplaatsingen naar Aalst, te voet en met de auto.
Begraving van de pastoor om 10 u.
- 6 nov.: Opnieuw kanonnen en wagens in het dorp. Eén kanon werd bij ons geplaatst en er sliepen twee officieren.
- 7 nov.: Aankomst van een compagnie te voet, allen door onze grote poort. 's Namiddags vertrokken al de soldaten naar het front. Onze officieren zijn ook vertrokken.
De ganse dag trokken wel duizend soldaten en 500 wagens door het dorp.
- 8 nov.: Passage van zeven auto's, 200 karren en 1000 soldaten.
's Nachts werd er gebombardeerd.
- 9 nov.: Mooi weer. Zeker 40 vliegtuigen voorbijgevlogen. 's Avonds rond 7u hebben Engelse vliegtuigen Denderleeuw gebombardeerd. Het wapendepot werd geraakt en zeker 300 munitie-wagens zijn ontploft.
- 10 nov.: Veel vliegtuigen gezien. De geallieerden zijn voorbij gekomen.
Talrijke kijklustigen trokken naar Denderleeuw om de verwoestingen te bekijken. Uit onze omgeving waren er drie dodelijke slachtoffers. Eén van de drie is onze buur Frans De Smet (30 jaar), vader van één kind.
- 11 nov.: Het kanon heeft 'gedonderd' tot 9u.
Om 11u werd de wapenstilstand getekend. Alle vluchtelingen keerden terug. Aimé vertrok naar Aalst en is dronken (*tout à fait soul*) teruggekeerd.

Maria De Graeve, zittend uiterst rechts, in de naaischool.

Uitstap in Lourdes, vooraan Maria De Graeve

Huwelijksfoto van Robert Van Liedekerke en Maria De Graeve (Haaltert, 06 oktober 1928)

kinderen zittend: 1-Yvonne Van Liedekerke (dochter van Omer)

zittend: 1-Alexis De Graeve, 3-Angelique Van Impe,tante van Robert (?), 4-Robert Van Liedekerke, 5- Maria De Graeve, 6-Arthur Van Liedekerke, 7 en 8-Jeanne Van Ingelgem en echtgenoot Aimé De Graeve

Achteraan: 1-Rachel De Graeve, zus van Odillon, 3-Odillon De Graeve (?),5-Cyriel Van Liedekerke, stichter Wijnhandel Nelis-Van Liedekerke, 7-Cyriel De Graeve, broer van Odillon, 9-Marie Madeleine Schouppe, echtgenote Cyriel Van Liedekerke, 10-Jozef Renneboogh.

- 12 nov.:** Met mijn nichtjes, Germaine, Elvira en Yvonne naar Aelst geweest. Er waren geruchten dat er Belgische soldaten aankwamen. Om 3 u. terug gewandeld naar Haeltert langs het veld. Drie jongens vertelden mij dat mijn broer Jozef thuis was. Een weinig verder aan de kleine kapel vertelde Petrus Coppens (*toenmalige burgemeester*) hetzelfde nieuws. Ik zette het op een lopen via de weiden naar huis *'et puis émotions'*, Jozef was reeds thuis!
Hij was om 11 u vertrokken in Oudenaerde, zomaar een fiets genomen en in soldatenuniform gereden tot Bambrugge. Daar ontmoette hij zijn neef Gilbert Crommelinck van Mere. Dan gereden tot Mere bij onze nonkel Benoit en daar een 'paltot' aangetrokken en een hoed opgezet uit vrees voor de Duitsers. Rond drie uur thuis is hij gekomen.
Aimé De Graeve is ziek in Frankrijk met de Spaanse griep.
- 13 nov.:** Aimé met de fiets naar Audenaerde Jozef achterna.
- 14 nov.:** Ik ging samen met Anna Boeykens naar Aalst. Aimé heeft Jozef opnieuw ontmoet, dank zij tussenkomst van Joseph Noël.
- 15 nov.:** Vele Belgische militairen zijn teruggekeerd van het front.
- 16 nov.:** Naar Aalst geweest om de Belgische soldaten te verwelkomen. Ook Jozef is aangekomen.
- 25 nov.:** Zeker 2000 Franse soldaten in het dorp. Bij ons logeerde één maréchal en een 20-tal soldaten. Zij vertrokken 's anderendaags in de vroege morgen om 7u.
- 26 nov.:** Onze nieuwe pastoor E.H. Van der Mijsbrugge aangesteld.

Op 11 maart 1919 volgt er nog een aantekening: vertrek van Aimé naar Duitsland, als 'Délégué Belge van 'La Compagnie Inter Alliéé Reception Matérielle Agricole'. Hij stuurde verscheidene prentkaarten uit Bischofsheim-Duitsland naar zijn ouders Frans De Graeve-Baeten, Marché au Bois, Haeltert-lez-Alost.

Het dagboek eindigt met enkele liedjes en teksten, waaronder dit:

*'Bede
Onze Vader die in de hemelen zijt
Wij zijn ons goed liefpapaken kwijt
Moederken zegt: hij heeft ons verlaten
Om te vechten tegen vreemde soldaten
Die stoute mannen zijn hier gekomen
En hebben ons alles afgenomen
Nu hebben wij niets meer, zelfs geen eten
Lief Heertje, Gij zult ons toch heus niet vergeten.'*

WaL

Met dank aan Petra Van Steenberge, kleindochter van Maria De Graeve.

DE WERELD VAN GISTEREN

Een knikker, een tol en... een schaaft

Naarmate de jaren wegsmelten, word ik door het verleden op de hielen gezeten. Op de meest onverwachte momenten of plaatsen duikt er een relik op uit de tijd dat ik nog groen achter de oren was en, om maar iets te noemen, voor 1 frank een ijsje kon kopen aan de door een hond getrokken kar, met enige hulp van de fietsende ijscoman. De keuze was beperkt tot vanille, pistache of aardbei. Ik wachtte geduldig op mijn bestelling terwijl het kwijlende beest mijn broek besnuffelde. Ik durfde geen millimeter te bewegen, nauwelijks te ademen terwijl de muntjes in mijn klamme hand condenseerden. Kindertijd, heerlijke tijd, opgeborgen in de ladekast van de wereld van gisteren.

We woonden langs de steil aflopende Achterstraat, hobbelig gekasseid en afgebiedt met twee strepen vaalgrijze platte stenen. 'Dallen', zegt Van Dale, 'zware tegels zoals gebruikt voor stoepen en bestrating'. Voetpaden waren er niet, auto's schaars als zakgeld en als er eentje puffend en brommend langs hobbelde was het een unicum waar onze kindermond van openviel en waarbij grote mensen kwalijk gromden om zoveel verspild kabaal en stinkende uitlaten. Voor sommige huizen lag een belabberd uitziend lapje grond. Gras noch onkruid kregen er enige kans tot ontwikkeling, want ze waren keihard gelopen door knikkende kindervoeten en strompelende oudjes. De eersten zijn uit het straatbeeld verdwenen, de tweede zie je soms voorbij waggelen. Vol onbegrip hoofdschuddend om deze tureluurse wereld.

Waar ik het over hebben wil, is de zak knikkers die ik onlangs terugvond bij het leegruimen van een kaduk. Met die glazen bolletjes, binnenin opgefleurd met een kleurrijk waaiertje, hielden we op hellende pleintjes wedstrijden 'om ter eerst'. Even de spelregels verduidelijken. Iedere deelnemer koos zijn geliefkoosde knikker uit die achter een plank werd gedropt. Bij het wegnemen van het obstakel bleven deze op hun beurt nog even beduusd haperen, ontwikkelden stilaan snelheid als een bejaarde slak tot ze tegen een ander obstakel aan botsten: de aankomstlijn. De rollende glaasjes kregen namen van onze wielhelden van-toen, favorieten als Ockers, Zoetemelk, De Bruyne, Van Steenbergen, Van Looy, De Vlamincq, Raas, Moser en die resem anderen die ik allang vergeten ben. Opwinding verzekerd, het gejoel, het gekrijs, de ruzies en de eindeloze discussies waren niet uit de lucht. We leerden duivels snel. Er werd ook geknikkerd om de 'pot'. Vanop een afstand moest je proberen zoveel mogelijk marbels uit de afgebakende omlijning te schieten, waar de inzet, zijnde een aantal knikkers, uitdagend lag te wachten. Pokeren op extreem laag niveau. Maar ook hier waren opwinding en stoere woorden nooit ver weg. Soms denk ik: ik zou ze nog wel eens willen zien, die verdwenen vrienden, voor ze uit dit leven worden geknikkerd.

In diezelfde kast vond ik mijn houten tollen. 'Een kinderspeeltuig, gewoonlijk kegel- of paddenstoelvormig, dat, meestal met een zweep of koord in beweging gehouden, op een metalen dop snel ronddraait', leert Van Dale me alweer. Het kwam erop aan de tol door middel van een koordje aan te jagen (over dat koordje was altijd een en ander te doen qua lengte en structuur, maar soit), waarvan je het uiteinde stevig tussen twee vingers geklemd hield. Dan moest je de tol fors en zover mogelijk van je weg gooien en daarbij het koord op het juiste moment door je vingers laten glijpen. Enige behendigheid was vanzelfsprekend vereist, maar eenmaal je de truc van de foor in de vingers had, draaide het ding minutenlang doelloos voor je uit, de kleuren mengend die we er naar ons kunstzinnig aanvoelen met krijtjes of plakkaatverf op hadden aangebracht. Het was een wonderlijk spektakel hoe die fletse streepjes en lijntjes plots tot een onwaarschijnlijke caleidoscoop transformeerden toen ze door de draaisnelheid van de tol in elkaar vloeiden. Bijdehandse belhamels slaagden er zelfs in de tollende tol van de grond te 'scheppen', zodat deze in de kom van de hand verder draaide, daarbij de huid kriebelend alsof iemand met een pluim over je voetenplank wreef. Gewèèèldig!

En nog was die verdomde kast niet leeg. Ik ontdekte ook de houten schaaf waarmee vader, als ie er zin in had, danig transpirerend en tandenknarsend in de weer was. Als hobbyist, welteverstaan. Nu ja, een uit de hand gelopen hobby of misschien pure noodzaak in vooroorlogse tijden. Want zeg nu zelf, hij toverde uit wat planken een bed of een kast. Hij was een krak, op dat vlak tenminste. De schaaf an sich is een uitgebalanceerd stuk hout dat nu alleen nog dient om naar te kijken, te bewonderen en te keuren met zijn afgeronde hoeken en het weerloos materiaal waaruit het werkstuk was geschapen. De magie straalt er gewoon af. Ik heb vaders bezwete vingerafdrukken er af geschuurd, het hout behandeld tegen wormen en tenslotte vernist. Het ziet eruit om te stelen. Gelukkig niet meer om er zelf mee aan de slag te gaan, daar zijn vandaag meer uitgekende technieken voor. Ik ga het bewaren tot de generatie na mij er een vuurtje mee oppoekt of het ergens een plaatsje gunt in een of ander folkloremuseum waar de bezoekers er zich danig aan vergapen. Zo gaat dat met stokoude spulletjes.

En die kaduke kast, vraag je je af, wat gebeurde daar mee? Is die eindelijk leeg? Ik kan je geruststellen. Ze is, zoals alle wereldse zaken, door allesverterende mensenhanden gegaan, verrookt of vermalen, de gedoemde weg van alle parafernalia uit de wereld van gisteren.

*Norbert De Meyer
Melle.*

Dagboek van een opgeëiste (Valerie Hunninck) (III)

Copyright DS

Kerstnacht bij de bannelingen

't Was den 25 December van het jaar 1916. De sneeuw bedekte de aarde en een frisse noorderwind loeide door de takken van de naakte boomen... 't Was midnacht, het uur waarop den zoon Gods tot ons gezonden wierd. O! Met welke vreugde wierd dezen verheerlijksten dag in christene godsvrucht bij ons Belden gevierd... Allen drage hun lot met kristene gelatenheid, doch wiens handelingen nagaat dier beulen welke de naam dragen van duitsche soldaten. Ja op dien heilige nacht, terwijl de verbannen Belgen lijden van honger en kou en zuchte om hun lot is het alsof eene gansche bende hongerige wolven kwamen aangeland.

't Was een gehuil en geraas van die bedroken beulen die brasten, dronken en vloekten als bezetene wilde dieren. Naarmate de nacht vervliegt en den dag aanbreekt verstompt het gezang, alles wordt rustig in het kamp. Alleen de doffe stappen der schildwacht dringt tot onze ooren door. Niemand durft zich buiten de barrak wagen, want nauwelijks had deze hem ontwaard of daar klinkt den roep: 'Werda, loos zuruck in de barak vervloechte vale hund'. 't Is Kerstdag, dag van vrede. Helaas de vrede is slechts voor de volken van goede wil. 't Is reeds tien uren in de voormiddag en begint hier en daar één dier grijze tijgers zichtbaar te worden. Weldra is de middag aangebroken en de bannelingen ontvangen hun karig middagmaal. Nadien begint opnieuw het slavenwerk. Zoo slijten de dagen in eenzame ééntonigheid en droeve ellende.

Nieuwjaarsavond in ballingschap

't Is zeven uur van den avond, wij ontvingen ons weinige brood voor twee dagen alsook een weinig confituur. Iedereen spoedde zich een weinig te nutten om den vreeselijken honger te verjagen die ons gansch den dag gefolterd heeft. Wij kregen allen het ongelukkig gedacht van voor de laatste uren van het oude jaar geen honger kunnen te lijden en wij allen aten het gansch brood wat wij bezaten en dachten niet hoe zuur ons zulks te staan moest komen. Doch vooruit jongens! Morgen is het Nieuwjaar, het zal toch van ievers komen, maar helaas!... O! Hoe akelig klonken wederzijdschen nieuwjaarswensch in onze ooren, immers wij spraken van geluk, blijdschap en welvaart en helaas voor ons was er niets anders te zien in de toekomst dan ellende en verdriet... 't Was Nieuwjaar en wij moesten ons naar den slavenarbeid begeven. Is zulks niet dreovigs en smartelijk zoo een droevig Nieuwjaar te beginnen. Ja, de eerste dag van het jaar 1917 is één der pijnlijkste herinneringen der slaven bannelingen.

't Was de eerste Januari 1917. 't Was koud en er viel lichte regen en sneeuw... Wij moesten door zulks weer, zonder onze maag te ontzuiveren naar het Bosch gaan om steenen op onze schouders de bergen op te dragen. Is zulks geen echt slavenwerk? Wij gaan met het hoofd ten gronde, zelfs den moed niet hebbende tot elkander een woord te richten. Maar de Duitschers hebben nog de moed om ons te mishandelen en te pijnigen. Van den morgen tot den avond zijn het steeds dezelfde namen die zij ons naar het hoofd slingeren. 't Is steeds zwijn, ezel en zwijnhond, sneller arbeiten, immer wieder steenen dragen vervloekte hond. Onder zulke smadelijke woorden moesten wij de slavelijkste werken verrichten. Na zoo een ganschen dag steenen gedragen te hebben zijn wij des avonds doodvermoeid en afgemat, tot aan onze knieën beslijkt in onze barakken aangekomen. 't Was vier uren in den namiddag en wij hadden nog niets genut. Dan ontvingen wij onze soep, voorwaar echt schotelwater. 't Was de eerste dag van het jaar en wij lagen op ons bed te beven van den honger, wij hadden zelfs geen beet brood om onze honger te stillen.

Niet wetende waartoe onze toevlucht te nemen, zoo waren er verscheidene het kamp ontvlucht om in het dorp wat eten te koopen of te krijgen want de Fransche inwoners hadden medelijden met ons. Zoo waren er dien avond wel 25 hongerlijders naar deze goede harten gegaan. Ongelukkiglijk was dit aan de ooren der beulen gekomen en dat was iets verschrikkelijks. Eene patrouille met het geweer geladen en met bajonet geschouderd trok het dorp in op zoek naar onze lijdende medebroeders om hen gevangen te nemen...

Twisten en krakeelen

Iedere barak had een taalmeester die den naam van Commandant droegen. Deze moesten de orde in de barak handhaven en levensmiddelen verdelen, zij waren de baas des huizes. Zoo hadden wij ook een Commandant en dan nog eenen onzer gemeente. In plaats van ons goed te behandelen, hadden wij van hem meer te lijden dan van de Duitschers. Wanneer wij ons dierven verzetten dan ging hij ons aanklagen bij den Duitschen korporaal die het bevel voerde over onze sectie. Dan ontvingen wij van dezen zwarten bandiet onze straf. Het meeste eten en het lichtste werk waren altijd voor zijne vrienden, alhoewel hij er maar weinig bezat... Deze handelswijze van eenen Belg en dan nog een van onze gemeente is waarlijk te wreed om zelfs te bedenken. *(wordt vervolgt)*

Uit het dagboek 'De lotgevallen der bannelingen' van Valerie Hunninck

•••••

REPERTORIUM VLAAMSCH E OORLOGSLIEDEREN

gezongen en verkocht door den Vlaamschen Komek BERTINO

Goedgekeurd door de Overheid, daar zij niets kwetsbaar bevellen
en door groot en kleine mogen gezongen worden.

Dank, Edg. O'Hara, Melocman, H. Adet.

Het Verwoeste Vlaandren.

(Woorden Bertino).

(Zangwijze: Ik ben van Holland).

Vlaandren met uw schoone Denderströken
Met uw wieden en uw beken
O! waar zijt ge heen
Vlaandren met je hel en rwe drinen
Zijt nog slechts eene hoop pulven
O! wat een gewem.

REFRÊIN

Mijn lieve Vlaandren wat is er met u gebeurd
Uw schoone ströken zijn in de modder gesteld
Verkwamen is al uw eer en uw vrocht
En twee zonnen liggen in tranenlood veracht
Ous lieve Vlaandren waar wij hadden ons bestaan
Dat schoone Vlaandren is in rook vergaan
Wie had het ooit gedacht waar eens zij
[wiegje stond
Dat hij van Vlaandren nog een puntje vond.

II.

Vlaandren hoe droef is toch uw ontwaken
Alle werken moeten staken
Dome op de fabriek
Vlaandren g'lebt niets meer dan kale muren
Doe ons dwaas staan aan te tuon
Weg is het veldwerk.

III.

Vlaandren als we zijn terug gekomen
En ontwaakt an onze deuren
Van ons' denve vlachs
Weer thuis met ons' versloten zöden
Van de planderns bestolen
Niets meer dan genacht.

EINDE

200 jaar geleden

De link tussen Denderhoutem, Napoleon en de Slag bij Waterloo.

Men kon er niet naast kijken in de media: op 18 juni 2015 was het exact 200 jaar geleden dat Napoleon definitief werd verslagen in de slag bij Waterloo door een combinatie van enerzijds Britse en Nederlandse en anderzijds Hannoverse en Pruisische legers.

Deze strijd was een van de belangrijkste in de Europese geschiedenis, de laatste confrontatie tussen Europa en Frankrijk, met tot gevolg de val van Napoleon en de start van een nieuwe periode van vrede in Europa. Is het geen tijd om even zelf op onderzoek te gaan naar gevolgen dichtbij?

Dat er 'Atomse' soldaten hadden gevochten in het leger van Napoleon was al bekend. Enkele jaren na de Franse Revolutie (1789) veroverde Frankrijk de Oostenrijkse Nederlanden en werden onze voorouders Frans staatsburger.

Net als in Frankrijk werd het geannexeerde gebied ingedeeld in departementen, arrondissementen en kantons.

Oost-Vlaanderen werd het 'département de l' Escaut', ingedeeld in zeventwintig administratieve kantons en 303 gemeenten. Denderhoutem zat oorspronkelijk in het kanton "Aspelaer" maar verhuisde op 24 pluviôse IV naar het kanton Ninove.

Schepenbanken en geschreven en ongeschreven regionaal recht werden vervangen door Franse bestuursvormen, tribunalen en wetten. Het Nederlands werd afgeschaft als bestuurlijke taal en voortaan was de legerdienst een algemene en persoonlijke plicht voor alle Franse mannelijke burgers.

Massale oproepingen werden vastgelegd in de wet Jourdan-Delbrel van 19 Fructidor van het jaar VII (5 september 1798). Deze wet gold voor alle Fransen, dus ook voor de inwoners van de geannexeerde gebieden. Voor de eerste maal zouden onze voorvaders moeten dienst nemen in het leger van de bezettingsmacht en alhier te lande of in de vreemde gaan strijden voor vreemde belangen. De wet bepaalde een algemene mobilisatie in oorlogstijd, een mobilisatie van vrijwilligers aangevuld door dienstplichtigen in vreedstijd en het aanleggen van een vaste en grote wervingsreserve.

De militaire verplichtingen vingen aan op 1 vendémiaire (22 sept.) volgend op hun 20ste verjaardag en eindigden op 1 vendémiaire na hun 25ste verjaardag.

De wet van 17 april 1799 (28 germinal an VIII) aanvaardde dat de 'conscrits' (= ingescheven en op de militielijst) van te voren bijeenkwamen om vrijwilligers te kiezen, of om onder elkaar te loten teneinde het contingent bij te passen.

Later, vanaf 18 mei 1802 (28 floréal an X), werd de plaatsvervangende een onbetwistbaar recht.

De 'remplaçants' maakten 15 tot 20 % uit van de opgeroepen: vrijwilligers met enerzijds (de grootste groep) zij die tekenden voor een vervangingspremie en anderzijds de echte vrijwilligers die wilden strijden voor de idealen van de Franse revolutie.

Verschillende van onze dorpsgenoten schoten er het hachje bij in en keerden nooit meer terug uit verre landen: Jozef SIENAERT † Bordeaux 1806, Jan CHIAU † Turiijn 1806, Amand VUYST † 1807 Braunau, Jean-Baptiste DE WINTER † Sedan 1807, Judocus DE SCHEPPER † 1808 Ile de Dyne, Amand BAEYENS † 1806 Salamanca, Constantin DE PELSMAECKER † 1811 Amsterdam, François DE DIER † Valencia 1812, Joseph GOOSSENS † 1814 Mézières.

Edgard Huylebroek schreef over 15 van hen een bijdrage in het blad van de Heemkundige Kring Haaltert - jaargang 1987 - nr. 2.

Sommige overlevenden klaagden dan weer steen en been over de erbarmelijke omstandigheden waarin zij (over-) leefden. Zo is er een brief bewaard in het Rijksarchief te Gent (RAG: Frans departement, Familiefonds nr 7004) gedicteerd en fonetisch geschreven in opdracht van Joannes Backaert (° 24.5.1784) aan zijn ouders Petrus Franciscus en Joanna Catharina Gorteman in "het canton van Nienof - commune van Denderatom op Vossel". Daarin klaagt hij dat het leven "daer zo dier" is en dat hij "moet het waeter koopen om te drinken en wij hebben twee daegen geweest sonder eten - wij eten maer twee keer daags - daer en konnen wij nie mee leven - seer beminde vaeder en moeder suster en broeder send mij tog 3 kronen - hebt tog medelijden met mij want wij en sijn nog niet gekleed - wij loopen met ons benen bloot van armoede".

(cfr. Georges Souffreau in het Blad HKH - 2005 - nr 1.)

Wat weten wij over Napoleon?

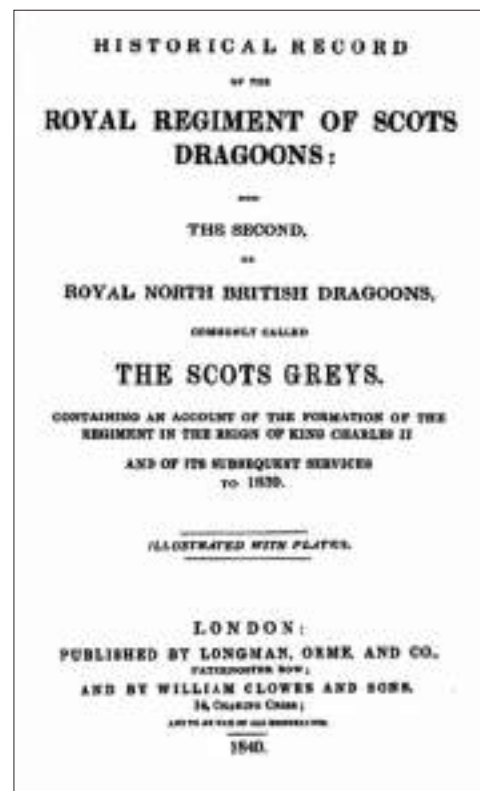
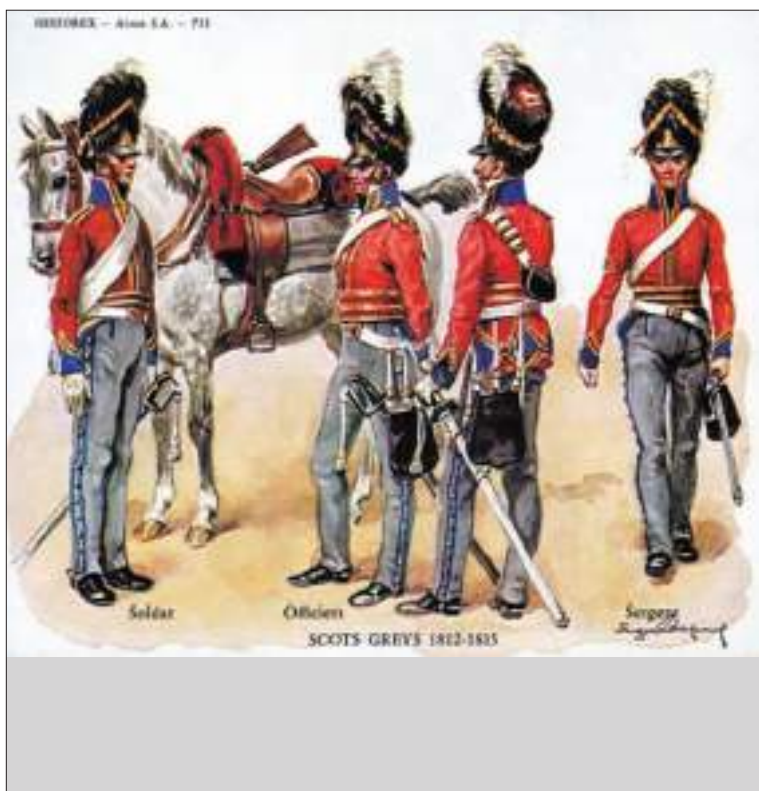
Hij werd op Corsica geboren uit ouders van adellijke Genuese afkomst. In de jaren voor de Franse Revolutie werd hij op het vasteland van Frankrijk tot artillerieofficier opgeleid. Onder de Eerste Franse Republiek werd hij bekend. Hij wist de Eerste- en Tweede Coalitie tegen Frankrijk te verslaan. In 1799 pleegde hij een staatsgreep, waarna hij zichzelf als eerste consul installeerde; vijf jaar later riep hij zichzelf tot keizer van Frankrijk uit, in navolging van Karel de Grote. In het eerste decennium van de 19de eeuw gelukte het hem een groot deel van Europa onder Frans gezag te brengen.

De veldtocht naar Rusland in 1812 betekende echter een keerpunt. Zijn Grande Armée werd voor een belangrijk deel vernietigd en hij slaagde er niet in ze in de korte tijd die hem nog restte opnieuw op te bouwen. In 1813 versloeg de Zesde Coalitie het leger van Napoleon in de Slag bij Leipzig en viel in 1814 Frankrijk binnen. Napoleon werd tot aftreden gedwongen en verbannen naar het eiland Elba waar hij met interesse het gekrakeel volgde dat in Wenen over de landverdeling in Europa was losgebarsten. Hij begreep dat voor hem nog niet alles verloren was. Op 26 februari 1815 ontsnapte hij van het eiland en op 1 maart arriveerde hij met een legertje van 800 man in het Franse havenstadje Golfe-Juan. Snel trok hij met zijn persoonlijke garde op naar het noorden, richting Parijs. Maarschalk Michel Ney, aanvoerder van het Franse leger en voormalig maarschalk onder Napoleon, werd opgeroepen om de keizer tegen te houden, maar liep met zijn gehele leger over naar zijn voormalige leider.

Na zijn verbanning naar het eiland Elba hadden de geallieerden hun legers teruggetrokken naar de Zuidelijke Nederlanden. Daar maakten Wellington, Blücher en de Prins van Oranje zich nu op voor een nieuwe confrontatie met Napoleon en rukten op richting Frankrijk.

Napoleon wilde zijn vroegere keizerrijk zo snel mogelijk heroveren. Hij mobiliseerde in twee maanden tijd een leger van 250.000 manschappen en trok met 123.000 daarvan naar de Frans-Belgische grens die hij op 14 juni overstak.

Hij viel aan op het punt waarop het Pruisische leger - onder de leiding van generaal von Blücher - en het Brits-Nederlandse leger onder de leiding van de Hertog van Wellington en prins Willem van Oranje, de latere koning van Nederland - aan elkaar grensden, traditioneel een zwak punt.

Tijdens mijn opzoeken stootte ik in het boek *"Historical Records of the British Army"* (1840) op het logboek van de Scots Greys - de bijnaam van het *Royal Regiment of the Scots Dragoons* - met de gedetailleerde beschrijving van hun bewegingen en voorbereidingen op de slag bij Waterloo.

"Napoleon Bonaparte having returned to France in the spring of 1815, the French army deserted their sovereign, and restored the usurper to the throne. Preparations were immediately made in England and other countries, for renewing the war with vigour; and the establishment of the Greys was augmented to ten troops - nine hundred and forty-six officers and men. At the same time six troops were ordered to be held in readiness for foreign service, and the remaining four were directed to march to Ipswich. A British army was soon assembled in the Netherlands (the old battle field of Europe), under the command of Field Marshal the Duke of Wellington. The six troops of the Scots Greys, commanded by Lieut.-Colonel Hamilton, embarked at Gravesend in the middle of April, and, having landed at Ostend, marched into quarters at Dronghen, near Ghent."

Vrij vertaald en van uitleg voorzien:

"Toen Napoleon in de lente van 1815 terugkeerde naar Frankrijk koos het Franse leger zijn zijde ipv. die van de rechtmatige koning Lodewijk XVIII (*die niet erg lang kon genieten van de terugkeer van de Bourbons op de troon. Toen hij hoorde dat Napoleon onderweg was naar Parijs vluchtte hij op 20 maart 1815 naar Gent*).

Onmiddellijk werden er voorbereidselen getroffen in Engeland en in de andere landen om de oorlog met volle kracht te hervatten; het onderdeel van The Greys werd opgevoerd tot 10 "troops" [vergelijkbaar met een compagnie bij ons $\pm 90/100$ manschappen] - 946 officieren en manschappen. Tezelfdertijd werden 6 troops in paraatheid gebracht voor afreis naar het buitenland, de 4 resterende werden naar Ipswich gestuurd. Een Brits leger werd verzameld in de Nederlanden (het oude slagveld van Europa) onder het bevel van Veldmaarschalk de Hertog van Wellington. De zes "troops" van de Scots Greys - onder het bevel van Lieut.-Colonel Hamilton, scheepden in midden april in Gravesend bestemming Oostende vanwaar ze verder marcheerden naar hun kwartier in Drongen nabij Gent."

Dronghen, near Ghent; from whence they proceeded on the 1st of May, to Denderhautem. Here they remained among the Belgic peasantry, during the period preparations for opening the campaign were making; at the same time they were formed

Op 1 mei 1815 volgt de volgende ingave:

"from whence they proceeded on the 1st of May, to Denderhautem. Here they remained among the Belgic peasantry, during the period preparations for opening the campaign were making; at the same time they were formed in brigade, with the royals and Inniskilling dra-

goons, commanded by Major-General Sir William Ponsonby. On the evening of the 15th of June the watch was set, and the dragoons retired to rest as usual; but before break of day they were suddenly aroused by the loud notes of the bugle summoning them to horse: the French had attacked and driven in the out-posts, and were advancing in full career along the Brussels' road."

Vrij vertaald en van uitleg voorzien:

"van waaruit ze op de 1ste mei verder trokken naar Denderhoutem. Hier verbleven ze tussen de Belgische boeren en begonnen in die periode met de voorbereidingen voor het beginoffensief van de campagne. Op hetzelfde ogenblik vormden ze een brigade samen met de Royals and Inniskilling Dragoons [*The 6th Inniskillings maakten deel uit van de "Union Brigade of Heavy Cavalry" aan de zijde van de 1st Dragoons ("Royals") and 2nd Dragoons ("Scots Greys")*] onder het bevel van de Ierse Generaal-Majoor Sir William Ponsonby. Op de avond van de 15de juni werd de wacht uitgezet en begaven de Dragoons zich als naar gewoonte te ruste; kort voor de ochtend werden ze plots gewekt door het luide trompetgeschetter van de bugel dat hen in het zadel riep: de Fransen hadden de aanval ingezet op de voorposten en rukten op langs de weg naar Brussel."

Meer details geeft Archibald K. Murray in zijn *"History of the Scottish regiments in the British army"* - op blz 37: *"In de nacht van 15 juni werden de Greys onverwacht gewekt in het dorp Denderhoutem met het bericht dat de vijand snel vorderde met de bedoeling de versnipperde legeronderdelen te verrassen en te vernietigen. Onmiddellijk werden orders gegeven aan de verschillende korpsen om zich te concentreren in de buurt van Waterloo. Een snelle mars van 50 mijl bracht de Scots Greys tegen de avond van de 16de juni naar Quatre Bras"*.

Dit wordt bevestigd door een brief die Sergeant William Clarke vanuit Nanterre (bij Parijs) op 8 juli naar zijn ouders stuurt en waarin hij de gebeurtenissen beschrijft van de vroege ochtend van de 16 juni in Denderhoutem.

A British army was soon assembled in the Netherlands (the old battle field of Europe), under the command of Field Marshal the Duke of Wellington. The six troops of the SCOTS GREYS, commanded by Lieut.-Colonel Hamilton, embarked at Gravesend in the middle of April, and, having landed at Ostend, marched into quarters at Dronghen, near Ghent; from whence they proceeded on the 1st of May, to Denderhautem. Here they remained among the Belgic peasantry, during the period preparations for opening the campaign were making; at the same time they were formed in brigade, with the royals and Inniskilling dragoons, commanded by Major-General Sir William Ponsonby.

"... In de ochtend van de 16de juni rond 1 u werden wij gealarmeerd door het geschal van de bugel die "te wapen" riep; Wij repten ons naar de vergaderplaats van ons regiment en werden erover geïnformeerd dat het Franse leger het dappere Pruisisch leger van Prins Blucher had aangevallen... Wij marcheerden ongeveer 38 of 40 mijl door het prachtige platteland zuidelijk van Denderhoutem en kwamen aan in de vlakte van Fleurus (waar het Britse leger was aangekomen)..."

Heel eigenaardig is dat over dit verblijf in onze gemeente nergens wordt gerept, noch door de toenmalige burgemeester Pieter-Joannes Buyl, noch door pastoor Franciscus-Cornelius Fransman.

Beiden waren nochtans in functie na de inlijving van ons land bij de Franse Republiek: Notaris-burgemeester Buyl sedert 1796, pastoor Fransman na zijn eed van trouw aan de Republiek in 1803.

Een mogelijke verklaring is dat onze voorvaderen een veel grotere sympathie hadden voor de Fransen (Napoleon hoopte stiekem dat de Belgen zijn kant zouden kiezen) en heel goed beseften dat - indien de geallieerden het zouden halen van Napoleon - ze bij een opdeling van Europa onder Nederlands bestuur zouden vallen (met de autoritaire prins Willem van Oranje). Een situatie die ze overduidelijk wensten en

waardoor in 1830 het symbool met 3 onder elkaar gekalkte W's in het straatbeeld zou verschijnen: "Wij willen Willem weg, wilde Willem wijzer worden, willen wij Willem weer.", de aanloop naar de onafhankelijkheid van België.

Bovendien mag niet worden vergeten dat de door de Fransen aangeslagen kerk- of kloostergoederen uit de hand - via een notaris - voor spotprijzen verkwaanseld werden aan de gegoede burgerij die dit met haar geweten kon verzoenen.

De aanwezigheid van een belangrijk deel van de geallieerde troepen in Denderhoutem wordt bovendien bevestigd in een op 11 juni 1815 gedateerde brief die Major General Sir William Ponsonby - bevelhebber van de Greys - schreef aan zijn moeder Lady Louisa Ponsonby vanuit ... Denderhoutem. (*"The Waterloo Archive: The British Sources"* van Gareth Glover)

De man zelf raakte tijdens de slag bij Waterloo geïsoleerd en werd omsingeld door Franse lansiers die geen andere keuze hadden dan hem te doden toen zijn manschappen hem ter hulp kwamen. Hij kreeg een imposant monument in de crypte van St. Paul's Cathedral in Londen.

Verder lezen wij in de *"Jahrbücher Deutsche Armee und Marine"* dat op 12 juni 1815 [Friedrich] Hellwig met de verenigde 3de en 4de Schlesische Huzarenregimenten naar Denderhoutem marcheert ("1 1/4 mijlen ten zuiden van Aalst") om er deel te nemen aan een op 17 juni geplande parade voor Generaal Georg Dubislav Ludwig von Pirch [die onder rechtstreeks bevel stond van Gebhard Leberecht von Blücher, de opperbevelhebber van het Pruisisch leger en

evenknie van de Hertog van Wellington].

Wij kunnen hieruit alleen maar besluiten dat er vanaf 1 mei tot 15 juni - dus anderhalve maand lang - een heel belangrijke militaire aanwezigheid was in maar vooral rond Denderhoutem en dit onder de vorm van grote tentenkampen. De Scots Greys alleen al telden 946 manschappen en Denderhoutem telde toen een kleine 2000 inwoners.

In het boek "Waterloo Archive Vol 1: British Sources" (blz 38) publiceert Gareth Glover ook de "Regimental Orders" van de Scots Greys van 7 mei 1815. [= soort dagorder]. Het verslag van de zitting onder voorzitterschap van Luitenant Colonel Hamilton die plaats had in ... Denderhoutem.

Terecht stond Sergeant Archibald Johnston - van de "troop" (zie hoger) van Major Poole - die beschuldigd werd 4 tenten te zijn kwijtgeraakt die hem waren toevertrouwd in Gent door kwartiermeester Lennox.

Uit zijn getuigenis leren wij dat elke "troop" uit het centrale magazijn in Gent 5 tenten kreeg toegewezen vermeerderd met de (individuele) tenten voor de officieren: in totaal 43 tenten.

Hoe wij ons dit moeten voorstellen zal nauw aansluiten bij nevenstaand schilderij van J.H. Vernet. Opmerkelijk zijn trouwens de vrouwen op de voorgrond en de bijkomende vraag waar kwam al het voedsel vandaan om al die monden te voeden? Was het gedeeltelijk eigen legerproviand aangevuld met bij de lokale boeren aangekochte of opgeëiste producten? Een heel speciale rol bekleden zij die de Engelsen de "campfollowers" noemen en wij de "wasvrouwen" en "marketentsters".

De wasvrouwen waren soldatenvrouwen die wasten en naaiden, men telde er zo'n zeven tot tien per regiment. Zij vroegen geld voor hun diensten, als aanvulling op de soldij van de man. De marketentsters (ook "zoetelaarsters" genoemd) hadden een semi-officiële status als verkoopsters van voedsel en drank aan de soldaten.

De voedselvoorziening in het leger was slecht (zie de brief van Joannes Backaert aan zijn ouders in Vossel en zijn vraag om hem geld op te sturen). De marketentsters en hun echtgenoten zorgden voor extra eten, drinken en allerlei zaken als pruikenpoeder en schoensmeer. In principe werd alles verkocht wat voorhanden was, vooral kaas, gevogelte, vlees en soep. Er acht tot twaalf marketentsters per regiment die een monopolie hadden op deze handel. Met hun man, die vaak de inkopen deed bij de lokale boeren, volgden ze het regiment. De vrouwen kookten, herstelden kleren, deden de was, bewaakten de persoonlijke bagage, zorgden voor drinkbaar water enz...

De beslissende dag voor Keizer Napoleon was 18 juni 1815. Zijn leger van 124.000 man werd ingeklemd door de coalitielegers: het Engels-Hollandse telde 97.000 en het Pruisische leger 117.000 manschappen. Na 8 uur intens strijdgevoel eindigt de veldslag met de nederlaag van de Franse troepen. Er werden bijna 9.500 doden en 32.000 gewonden geteld. Het telegram over de overwinning, geschreven door Wellington, werd verstuurd vanuit Waterloo, waardoor de stad haar naam aan de veldslag gaf en niet Braine-l'Alleud (Eigenbrakel).

Het regiment van de Scots Greys verzamelde eeuwige roem en glorie op het slagveld, niet het minst door het huzarenstukje van hun Sergeant Charles Ewart die er het Franse 45ste Linierregiment vernederde toen

hij hun standaard met bijhorende adelaar veroverde. (*uiterst links op bovenstaand schilderij van Stanley Berkeley*)

Dit tafereel - waarbij een Franse lansier de standaard wil heroveren op Charles Ewart - werd in 1847 door Richard Ansell sterk geromantiseerd vereeuwigd op een reuzengroot schilderij van 3,35 m op 2,74 m.

De Scots Greys werden over gans het Europese continent geprezen om hun moed, hun discipline, hun geduld en hun heel humane houding na de slag tegenover hun Franse gevangenen.

Het logboek van de Scots Greys vermeldt ook de verliezen van het regiment: 104 manschappen sneuvelen tijdens de slag van Waterloo (inclusief de officieren), 97 man werden gekwetst, 164 paarden overleefden het niet en 60 paarden werden ernstig gewond.

Sergeant Ewart werd bijzonder onderscheiden met een promotie en opname in het prestigieuze "Third Royal Veteran Battalion". Hij overleed in 1846 en ligt begraven op het esplanadeplein van Edinburgh Castle, de veroverde adelaar en standaard ontvingen in het kasteel zelf een ereplaats.

Alle officieren en manschappen van de Scots Greys kregen een zilveren herinneringsmedaille en twee jaar extra anciënniteit en soldij bij hun pensionering.

Het regiment zelf kreeg het voorrecht om de "Eagle" en de vermelding "Waterloo" in zijn mutsinsigne te dragen.

De officiële regimentsnaam 2nd Dragoons (Royal Scots Greys) werd in 1921 gewijzigd in The Royal Scots Greys

(2nd Dragoons). Dat bleef zo tot de 2 juli 1971 wanneer ze samensmolten met het 3rd Carabiniers en zo "The Royal Scots Dragoon Guards" vormden.

Het regiment nam sedert de 17de eeuw deel aan alle belangrijke oorlogen, maar recent nog in Afghanistan, Irak, Bosnië, Kosovo en Kuwait en het draagt nog altijd het insigne van de adelaar op de muts.

"The Scots Greys": deze bijnaam kreeg dit cavalerie-regiment in 1693 toen ter gelegenheid van een inspectie door de Schotse Koning William III het ganse regiment "greys" besteeg: dit zijn paarden met witte of wit-gevlekte, grijze manen. Deze bijnaam werd pas officieel erkend in 1877 toen het regiment het 2nd Dragoons - Royal Scots Greys werd hernoemd.

© Luc POTS

Van de H. Missie in 1939 resten nog een paar opnamen.

Enkele kajotters en BJB-ers met de onderpastoors Van der Cruyssen en Claus.

Zittend: Oscar Roelandt, onb., Emiel Sterck, onb., Jules De Meyer en Cyriel De Smet.

Midden: onb., Paul Scheerlinck, Eugeen De Meyer, Remy Mally, onb., onb., Achiel De Rouck, onb.

Achteraan: predikant, Gustaaf Mertens, Jozef Mertens, onb., Remy Boeykens, Albert Stockman, onb.

Bij de slotplechtigheid van de H. Missie was er een kruisverering onder grote belangstelling. In stoet werd het kruis langsheen de belangrijkste straten gedragen. Op de 2de rij vooraan burgemeester Paul de Sadeleer, naast hem (met bolhoed) uittredend burgemeester Charles Lauwereys. Volgende rij in het midden schepen Raymond Deleenheer.

In 1947 was er een H. Missie (Familieweek) gepredikt door Pater Arts, sj. Het doel van deze godsdienstige oefening was: *‘Moed en vertrouwen te zaaien, gezonde families fier en gelukkig maken, wankelden vast te zetten in hun overtuiging, verdwaalden en verbaasden zoveel mogelijk terug te voeren tot waarheid en plicht’.*

Van dinsdagavond tot zaterdagavond- kinderen onder de 17 jaar niet toegelaten- werd er gepredikt met als onderwerpen: ‘Geen boei maar een band; Echtelijke kuisheid; De vrucht van de liefde; De vrouw draagster van de liefde; Maagdelijkheid of huwelijk, wat is beter? Op zondag was er de plechtige slotviering.

In het katholiek tijdschrift *‘De stem uit Moerzeke’* (jg. 1951, blz. 83 e.v.) verscheen een verslag van een Missie gehouden te Haaltert van Passiezondag 11 tot Paaszondag 25 maart 1951.

Moerzeke is het dorp waar de in 1999 zalig verklaarde priester Edward Poppe (° Temse, 18-12-1880 en + Moerzeke, 10-06-1924) vereerd wordt. Talrijke dorpsgenoten trokken jaren geleden ‘op bedevaart’ naar het graf van priester Poppe.

Dat dit een belangrijke gebeurtenis was in de parochie bewijzen de voorbereidingen, die reeds gebeurden weken vóór de geplande data.

Eén van de predikers, pater Clement, beklom in alle missen de kansel en maakte de gelovigen warm voor de missie. Met artikels in het parochieblad, propagandablaadjes en vooral met het bezoek aan alle huisgezinnen door de plaatselijke geestelijkheid (pastoor Florent Buckens en de onderpastoors Victor Fonck en Louis Bosteels) kon het evenement niet mislukken. De leuze was: *‘Wij bidden en offeren voor diegenen die hun Pasen niet houden. Geen parochie meer zonder afgedwaalde. Zijn ze onverbeterlijk? Neen. De ervaring leert dat in hen zo dikwijls een onbesliste goede wil aanwezig is, zodat hun redding mogelijk is. Ze moeten terug naar het Vaderhuis.’*

Het ging zo ver dat een wijkkermis verplaatst werd naar latere datum en Racing Haaltert een voetbalwedstrijd annuleerde. In vergaderingen van de jeugdbewegingen en op school bad men wekenlang voor het welslagen van de missie.

Bij de start van de gebedsweek waren vele huizen bevlagd en een grote menigte verdrong zich aan de wagen die de paters Redemptoristen Clement, Ermens en Haeck naar Haaltert brachten.

Vier luidsprekers werden opgesteld op de kerktoren en *'zo werd reeds een uur voor het sermoen een atmosfeer geschapen door godsdienstige muziek. Ook de Missiegezangen en de vijf Onze Vaders en de vijf Weesgegroeten onder het luiden van de zondaarsklok (1) werden doorgezonden.*

De Missie werd gesplitst: de eerste week werden de vrouwen uitgenodigd en de tweede week was het de beurt aan de mannen. 's Morgens was er een onderrichting na elke mis, gevolgd door een kindersermoen. De meest succesvolle sermoenen waren uiteraard 's avonds. Het hoogtepunt was de donderdagavond, dan kwam het 6de en 9de gebod aan de beurt! Een bomvolle kerk (kinderen niet toegelaten!), geen enkele stoel meer vrij. Gevleugelde woorden galmden over de aandachtige gelovigen. Er werd geluisterd met gespitste oortjes!

Op Goede Vrijdag werd het Missiekruis opgesteld tussen bloemen en licht en de zaterdag was het enorme toeloop voor de biechtviering. Lange rijen schoven aan bij de vier biechtstoelen met vreemde biechtvaders, waar al iets meer kon tegen verteld worden.

Onze tevreden pastoor bedankte op de slotplechtigheid de predikanten: *'Het is meer dan passend dat wij voor al de weldaden, naast God en de Moeder van Altijddurende Bijstand, ook de Eerwaarde Paters van harte bedanken. Waarlijk ze heten met veel recht en reden Redemptoristen, d.w.z. bevrijders. Ze hebben menigen van zonde en ontmoediging bevrijd. Ze hebben aan allen vrede en vreugde geschonken.'*

In de scholen werd er eveneens aandacht geschonken aan het gebeuren. Een opstel neerpennen was dan ook normaal.

Maria Poelaert uit het 8ste studiejaar vertelde het als volgt (ingekort):

'Leve de Missie! 'k Ga u wat meer vertellen over de H. Zending en onze Paters. 't Was zaterdag rond zes uur, het volk stroomde naar de post, want onze Paters kwamen daar na enkele minuten aan. Daar kwam een auto aangesnel. Wie kwam daar uit? O, twee goede Paters, zo blij en zo gelukkig. Ze werden verwelkomd door de pastoor en de onderpastoors en door gans het volk. De klokken, ook zij konden hun geluk niet bedwingen en begonnen feestelijk te luiden...De Paters gingen naar de pastorie en zetten hun valiezen af en kwamen aanstonds naar de kerk. Pater Clement beklom de preekstoel en sprak tot het volk een hartelijk woordje. Wij, kinderen, mogen niet naar het sermoen van de grote mensen gaan. Bah, dat is niets, wij hebben ook onze beurt. Onze Pater Haeck, een plezierige nietwaar? O die heeft veel historiekjes verteld en zal er nog vertellen, hoop ik. O, ik hou zeer veel van die drie goede Paters en ik zou niet graag één van die schone sermoentjes missen, daarom ben ik altijd op post.

Leve de Paters, leve de Missie!

Ook Paul Van Rampelbergh uit het 5de studiejaar gaf zijn versie:

En de Pater vertelde.

De meester had ons verwittigd om naar het sermoen te gaan. Blij gezind gaf ik gehoor hieraan. Reeds een halfuur voor de aankomst van de Paters had ik een goede plaats gekozen in onze schone versierde kerk. De Pastoor en de Onderpastoors spraken langs de micro en hun stem werd uitgezonden, die men ver horen kon, bij middel van luidsprekers. Opeens kondigde men de Pater aan. Ik was zo tevreden. De Pater sprak een klein sermoen uit. Ik vroeg aan vader en moeder ieder op hun beurt de Missie te willen bijwonen, iets waaraan zij volgaarne toestemden. Deze morgen gingen alle leerlingen der meisjes- en jongensschool naar de Missie om het goede woord te horen van onze welsprekende Pater. Hij vertelde ons over Christophorus, een leerzaam verhaal, dat ik na mijn thuiskomst onmiddellijk aan mijn ouders vertelde. Ik ben tevreden iedere morgen de Heilige Missie in onze prachtige kerk te mogen bijwonen.'

WdL

1-Het luiden van de zondaarsklok scherpte de gelovigen hun besef van zondigheid nog eens extra in.

Documentatiecentrum

St.-Goriksplein, 17. Open: eerste zondag van de maand, uitgezonderd juli en augustus van 10 tot 12 u. Elke donderdag van de maand van 10 tot 12 u.

Correcties vorige nummer.

- blz. 2: Valentine Tas was...
  - blz. 7: moet natuurlijk zijn: De lacetfabriek in de **Atomse** Molenstraat.
  - blz. 18: 4de paragraaf: onderwijzer **Albert** Pevernagie.
- Onze excuses hiervoor.

Wij danken:

Monique Van den Driessche, Haaltert: 'Kostbare gedachtenis' eerste communie Angelica Van Haverbeke, 1894.

William Van den Berghe, Haaltert: foto's en documenten fam. Peeleman, (Haaltert).

Wim Diependaele, Haaltert: bidprentjes

Henri Vanmeenen, Haaltert: poster oud gemeentehuis Haaltert.

Bjorn Heymans en Wendy De Roeck: bidprentjes en doodsbrieven.

Als reactie op onze vraag in vorig nummer i.v.m. het afgebeelde kruisje ontvingen wij interessante gegevens.

- Walter Van Sande schrijft dat zijn moeder Germana Van Impe (°Mere, 04-04-1912) ook zo'n kruisje bewaarde in haar geldbeugel. Hij denkt aan een gedachtenis van de Plechtige Communie en/of het Vormsel.
- Dirk Elskens, Haaltert bezit twee exemplaren.

Eén van Julia De Meyer met datum 22-05-1927 en één van Agnes De Schutter met datum 22-05-1935. Volgens Agnes zou het gaan om het lidmaatschap van een godsdienstige groepering vb.: Bond van het H. Hart voor vrouwen.

- Eliane Van den Driessche, Helderghem, bezit een exemplaar van haar grootmoeder, Rosalia Rottiers met datum 15 00(g)st 1872.

Ook uit Denderhoutem kwam er reactie. Onze medewerker, Luc Pots geeft in zijn bijdrage de oplossing voor het probleem.

Het kruisje van het lidmaatschap van 'Het Genootschap van het Heilig Hart van Jezus', genaamd: "der drie en dertig"

Kort na het verschijnen van de oproep om hulp bij de publicatie van de foto's in het 2de nummer van ons blad kreeg Het Oud Atoms Fotoarchief (okrAtom) een quasi gelijkaardig kruisje aangeboden.

Langs de ene zijde draagt het de inscriptie D. Van Impe en op de rugzijde het jaartal 1898. Het kruisje in kwestie kreeg Bertha Baeten van haar moeder als aandenken aan haar grootmoeder Maria Delphina Van Impe, echtgenote van Theophile Baeten.

Gezien de datering 1898 kon het kruisje geen aandenken zijn aan een plechtige communie of vormsel omdat Delphine Van Impe - geboren in Denderhoutem op 23 juli 1877 - toen 21 jaar was.

De naamvermelding op het kruisje wees dus duidelijk naar een lidmaatschap van een Broederschap of Genootschap. Bleef de vraag: welk?

Bij wie een beetje vertrouwd is met de christelijke symboliek valt onmiddellijk het hart op in de kruising van het kruisbeeldje: langs de voorzijde een stralend kruis en op de rugzijde een doorboord hart:

"Wel doorstak een van de soldaten met een lans zijn zijde, en meteen kwam er bloed uit en water."
(Joh. 19, 34)

Deze passage uit het Evangelie volgens Johannes, waar Jezus' zijde door een lans doorboord werd en waaruit bloed en water stroomden, speelt in de mystieke verering een grote rol. Jezus' hart staat symbool voor al de liefde, al de compassie, die Christus voor ons heeft. Maar evenzeer voor al het lijden dat Hij hiervoor heeft moeten ondergaan. Daarom blijft de spiritualiteit van het H. Hart van Jezus nauw verbonden met het H. Kruis van Jezus.

De devotie tot het Heilig of Allerheiligst Hart van Jezus is een uitdrukking voor deze specifieke spiritualiteit, zoals deze in de Rooms-katholieke Kerk vorm krijgt. De verering van Jezus Christus krijgt vorm vanuit de liefde en barmhartigheid, die worden gesymboliseerd door Jezus' hart. Daarbij is het hart van de Gekruisigde doorboord en bron van de sacramenten en van de Kerk.

Aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw kreeg de Heilig Hartverering nieuwe impulsen onder invloed van het Eerste Vaticaans Concilie. Het werd een van de kernsymbolen in de katholieke sociale doctrine en in de strijd tegen het opkomende socialisme. De opkomende industrialisering zorgde voor een proletarisering van de voorheen vrijwel automatisch katholieke plattelandsbevolking. De democratie met algemeen kiesrecht deed haar intrede. De overheid en samenleving waren seculier geworden. De Christene Volkspartij, opgericht door de Roelanders met Aloïs De Backer en de gebroeders Adolf en Pieter Daens konden op grote bijval rekenen in onze regio: het Daensisme was geboren, vakbonden werden opgericht, onderwijs en sociale kwesties kwamen op. Naast de ontwikkeling van de katholieke sociale leer (de encycliek Rerum Novarum in 1891) trad een nieuwe generatie zielzorgers naar buiten. Voor hen zou de Heilig Hartverering persoonlijke vroomheid met sociale actie in het teken van naastenliefde moeten stimuleren.

Zo werden bijvoorbeeld in deze periode tientallen parochiebroedersschappen gesticht met het doel de Heilig Hartverering te verdiepen. In Denderhoutem werd op 13 februari 1870 - de dag van de Gedurige Aanbedding - reeds een Genootschap van het H. Hart van Jezus ingesteld met een bezielende toespraak van kanunnik De Kegel, professor aan het Groot Seminarie te Gent.

HUIS H. JOSEPH.
 H. Vander Schelden, uitgever, Ouderstraat, 26, te Gent.
Maend van het H. Hart van Jezus.
 Van de pers gekomen :
 De Navegling van het H. Hart van Jezus, door den
 E. P. Aernoudt, S. J. Uit het latyn vertaald. In-18,
 632 bladz. Derde uitgave. 2,00
 — Men kan hetzelfde werk in verscheidene banden
 bekomen.
 De school van het menschelyk hart, (het H. Hart
 van Jezus.) Het laest verschoen werk van den E. P.
 Hillegeer. In-18, 154 bladz. 0,50
 Men geeft 1212 2724 5750 115100
 Genootschap van het H. Hart van Jezus. Trekbref-
 kens 33 op een blad. Voor 25 bladeren, 1,50. —
 Voor 500 bladeren 20,00
 Het H. Hart van Jezus. Soort van verzoeken :
 godsvrucht, gebeden met afzaten, door J. B. G. Jones.

In 1889 meldt pastoor Willem Van de Putte trots dat dit genootschap niet minder dan 88 leden telde! Blijkbaar bestonden dergelijke genootschappen uit afdelingen van 33 personen (het aantal van 33 is vermoedelijk terug te voeren op het feit dat Jezus stierf aan het kruis toen hij 33 jaar oud was). Alle leden ontvingen elke maand bij loting een nummer, dat ze opzochten in het handboekje ('Oefeningen voor het Genootschap van Jesus' H. Hart, bestaande uit afdelingen van drie en dertig personen' - door A. Verweerd - 1893), lazen en godvruchtig bestudeerden:

'Ieder medelid zal eens in de maand, op een' dag naar verkiezing, tot de tafel des Heeren naderen voor dengene, wien no. 1 is te beurt gevallen, en daarenboven bidden voor

hem die het nummer ontvangen heeft, dat op het zijne volgt.' Dagelijks, 's ochtends ten 9 en 's namiddags ten 4 uur zal men zijn hart verheffen tot het H. Hart van Jezus en daar zich vereenigen met zoveele H. Zielen, om hem zijne oprechte hulde en liefde te bewijzen.'

Maar blijkbaar werd er ook gebruik gemaakt van "trekbrieffkens" - 33 op 1 blad - zoals verkocht door het Huis H. Joseph in Gent (zie aankondiging hiernaast uit De Denderbode - 25.5.1879). Deze genootschappen waren dus de feitelijke voorlopers van de latere H. Hartbonden. Deze bonden waren gegroeid uit de arbeidersretraites die vanaf 1894 in het retraitehuis van de Gentse jezuiten plaatsvonden. Initiatiefnemer en grote bezieler was pater Victor Van De Put. Al snel werd gezocht naar een manier om de vruchten van de retraites te bestendigen. Een "volhardingswerk" moest de godsvrucht van de oud-retraitanten blijven stimuleren. Dat werd vanaf 1897 de taak van de Bonden van de Vrienden van het Heilig Hart. Door hun ijver en vroomheid moesten ze alle mannen van hun parochie aanzetten tot een meer christelijk leven. Zo kregen de Bonden van het Heilig Hart hun definitief karakter en konden ze na de Eerste Wereldoorlog uitgroeien tot misschien wel de eerste massabeweging in Vlaanderen. Elk lid diende een rode(m)/groene(v) lidkaart af te geven bij het communiceren. Deze kaarten werden dan door de secretaris afgestempeld tot bewijs van aanwezigheid. Aan de devotie is de belofte verbonden, dat wie op 9 achtereenvolgende eerste vrijdagen (van de maand) de H. Mis bijwoont, biecht en in de Mis communiceert, geen plotselinge en onvoorziene dood zal sterven en in zijn sterfuur gesterkt zal worden door Gods bijzondere bijstand en de Laatste Sacramenten.

Luc Pots

Bijlage: drie vaandels (begin 20ste eeuw), verwijzen naar de 'Beloften van O.H.J.C. aan de Geloovigen van het H. Hert', die werden meegedragen in de processie (verz. Joris De Kegel).

HET APOSTOLAAT DES GEBEDS.

I. DOEL EN MIDDEL.

Het Apostolaat des Gebeds is een bond van gebeden voor de glorie van God en de zaligheid der zielen, in vereeniging met het H. Hart.

De leden van het Apostolaat des Gebeds willen dus **apostelen** zijn.

Zij willen dat zijn vooral **al infde tot het H. Hart.**

Het groot **middel** dat zij daartoe aanwenden is het **gebed**, het gemakkelijkste en terens het belangrijkste middel om mede te werken voor het goede: 's is immers het gebed dat de gracie van God bekoont, zonder dewelke alle menschelijke arbeid op dit gebied onvruchtbaar wezen zou.

Die kracht van het gebed geven zij aan al wat zij doen en lijden, door het **op te dragen** voor de glorie van God en de zaligheid der zielen, of, wat hetzelfde is, voor de belangen en de intenties van het H. Hart.

En om hun gebed zoo krachtig mogelijk te maken, doen zij die opdracht in **vereeniging met de gebeden, offers en verdiensten die het**

H. Hart zelf nu nog gedurig opdraagt, in den Hemel, en op het Abaar, onder het H. Misoffer.

II. OEFENINGEN.

Van de leden van het Apostolaat des Gebeds worden in 's bijzonder drie godvuchtige oefeningen gevraagd, die men gewoonlijk **graten** heet.

1e OEFENING: Iedereen mogen de **opdracht doen van den dag** (gebeden, werken en lijden), in vereeniging met het H. Hart en tot zijn intenties, en bijzonderlijk voor de twee intenties die iedere maand door Z. H. den Paus zelf van de gebeden der leden aanbevolen worden.

2e OEFENING: Iedereen dag **een Onze Vader** en tien **Woonagsgroeten** bidden om de voorspraak van Maria af te smeeken, vooral ten gunste der maandelijksche intenties.

3e OEFENING: Ten minste eens per maand eens **versterkte Communie** opdragen, ten einde te voldoen voor de zonden der menschen.

N.B. De eerste oefening alleen is verplichtend. De andere twee zijn vrij, maar worden dringend aanbevolen, en geven recht op meer **aflaten**.

Apostolaat des Gebeds.

INSCHRIJVINGSBEWIJS

M *De Tugst Andel*
weerd ingeschreven in het Apostolaat des Gebeds
den *25^{den} Maart 1939*

III. VOORDEELEN.

1e Niet minder dan **173 volle aflaten**, eigen aan het Werk; benevens een volle aflaat voor **1000** eerebetellende Communie.

2e Een bijzonder recht op de **afgafte van het H. Hart** en op de vervulling van zijn heerlijke beloften.

3e Een **deel** in de gebeden, versterkingen, goede werken en verdiensten van lijns al de **Goetewerdes**.

Enz., enz.

DAGELIJSCH ODRACHT.

Goddelijk Hart van Jezus, ik draag U op, door het Onbevleete Hart van Maria, de gebeden, de werken en het lijden van dezen dag, tot herstel onzer belofdingen en tot al de intenties waarvoor U onophoudelijk op onze altaren opstelt.

Ik draag ze U in het bijzonder op voor de aanbevolen intenties dezer maand.

Verkrijgbaar op het Diocesaan Secretariaat,
Geel, Beuversstraat, 36

Nihil astat.
Geele, 7 Sept. 1924, C. Van Oosterl. s. l. v.
Incelmster.
Geele, 10 Sept. 1924, A. De Boek, vic-gen.

Heldergem

- Graf pastoor De Mayer, 1893
- Restauratie kerktoren, 1980
- Muurschildering woonhuis Oud Dorp

- Dakgeblinde woonhuis Oud Dorp
- Heldergem Fransmansdorp Bietenooft in Noord-Frankrijk
- Oogstaferiel A. Vijverman en echtgenote
- Inhuilging genesturende kapel, 1980

- Bierfundelaar P. Van den Dooren
- Schilderij in de parochiekerk
- Taxi P. Van den Dooren
- De kavaar op het Oud Dorp

